Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Yönetmeni
Nezih Başgelen

İdari Yönetim
Bilge Başgelen

Düzenleme
Füsun Ulutülke

Onur Kurulu
Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal
Prof. Dr. Oktay Aslanapa
Prof. Dr. Halet Çambel
Prof. Dr. Refik Duru
Prof. Dr. Ufuk Esin
Prof. Dr. Semavi Eyice
Hon. Dr. Dr. Çelik Gülersoy
Prof. Dr. Jale İnan
Prof. Dr. Doğan Kuban
Prof. Dr. Machteld J. Mellink

Danışma Kurulu
Prof. Dr. Zeynep Ahunbay
Prof. Dr. Berna Alpagut
Prof. Dr. O. Tekin Aybaş
Prof. Dr. Nezahat Baydur
Prof. Dr. Oktay Belli
Prof. Dr. C. Greenewalt Jr.
Prof. Dr. Kenneth W. Harl
Prof. Dr. Harald Hauptmann
Prof. Dr. Werner Jobst
Prof. Dr. Bülent İplikçioğlu
Prof. Dr. Peter Kuniholm
Prof. Dr. Önder Küçükerman
Prof. Dr. Hasan Malay
Prof. Dr. Recep Meriç
Prof. Dr. Robert Ousterhout
Prof. Dr. Mehmet Özdoğan
Prof. Dr. Engin Özgen
Prof. Dr. Mirjo Salvini
Prof. Dr. Ümit Serdaroğlu
Prof. Dr. Veli Sevin
Prof. Dr. Celal Şengör
Prof. Dr. Uğur Tanyeli
Prof. Dr. Taner Tarhan
Prof. Dr. Oğuz Tekin
Prof. Dr. Henry T. Wright III
Prof. Dr. Stefanos Yerasimos
Prof. Dr. Levent Zoroğlu
Doç. Dr. Ahmet Vedat Çelgin
Yard. Doç.Dr. Engin Akyürek

Dış İlişkiler ve Projeler Editörü
Dr. Brian Johnson

Redaksiyon Kurulu
Ali Akkaya
Chris Lightfoot
Aksel Tibet

Müzeler Bölümü: Erdem Yücel

Basın Danışmanı: Engin Akyüz
Belgeleme: H. Semih Eralp
Dizgi: Arkeoloji ve Sanat Yayınları
Baskı: Kanaat Matbaası

İdare Yeri ve Yazışma:
Hayriye Cad. Çorlu Apt. 3/4
80060 Beyoğlu - İstanbul
Tel.: (0 212) 293 03 78 - 245 68 38
Fax: (0 212) 245 68 77
E-mail: arkeolojisanat@superonline.com

İki ayda bir yayınlanır.

PREHİSTORYA □ ARKEOLOJİ □ ESKİÇAĞ TARİHİ

ARKEOLOJİ VE SANAT

SANAT TARİHİ □ ETNOGRAFYA □ NUMİSMATİK

"Ancak memleketimizin hemen her tarafında emsalsiz defineler halinde yatmakta olan kadim medeniyet eserlerinin ilerde tarafımızdan meydana çıkarılarak ilmi bir surette muhafaza ve tasnifleri ve geçen devirlerin sürekli ihmali yüzünden pek harap bir hale gelmiş olan abidelerin muhafazaları için müze müdürlüklerine ve hafriyat işlerinde kullanılmak üzere arkeoloji mütehassıslarına kat'i lüzum vardır."

Gazi Mustafa Kemal

İÇİNDEKİLER

• Çıldır Kurganları 2
Kemalettin Köroğlu
• Kapadokya Yöresinden Yerel Mimarlık Örnekleri: "Kara Kemer" (Atkı Kemerli Tonoz) Yapım 12
Erhan Bıçakçı - Güneş Duru
• Hatay Dolmenleri 18
Bakiye Yükmen
• Yok Edilen Geçmiş - Yitirilen Gelecek Kekova - Tersane Koyu'nda Tahribat 22
Nezih Başgelen
• Eyüp'ün Kuruluşu ve Fetih Öncesindeki Durumu 24
Nuray Özaslan
• *Carpe Diem:* Horatius'un Yaşam Anlayışı 36
Çiğdem Dürüşken
• *Nümismatik Haberleri/Numismatic News*
İlyas Bey'in Bir Oğlu Adına H. 825 Yılında Basılan Bir Menteşe Sikkesi/A Menteşe Coin Struck in A.H. 825 in the Name of A son of İlyas Beğ 43
Kenneth Mackenzie
• 11. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu ... 46
Erdem Yücel

Kapak Fotoğrafı: Kekova, Tersane Koyu (Foto. Nezih Başgelen)

Yayınlanan yazılardaki bilimsel görüş ve düşünceler yazarına aittir. Yazı ve her türlü görsel malzemenin yayın hakkı saklıdır.

Yıl: 22 Sayı: 96 Mayıs - Haziran 2000

İLYAS BEY'İN BİR OĞLU ADINA H. 825 YILINDA BASILAN BİR MENTEŞE SİKKESİ

KENNETH MACKENZIE

Figür 1'de gösterilen akçe (dirhem)'nin ön yüzünde tuğra formunda (Ü)veys adı, arka yüzünde ise 825 tarihi yer almaktadır.

Kimi tarihçilere göre Üveys, H. 804/5 (M. 1401/2) yılında Timur tarafından beyliğe toprakları geri verildikten sonra Menteşe beyi olan İlyas b. Mehmed'in bir oğludur. Yine de İlyas bir süre sonra, 818 tarihli ve Osmanlı sultanı I. Mehmed ile kendisinin birlikte adını taşıyan sikkeden de anlaşıldığı üzere, Osmanlıların süzerenliğini kabul etmek zorunda kalmıştır. Bu tip bir akçe örneği, Şerafettin Erel tarafından yayınlanmış ve kısmen basılmış bir örnek de 1994'te Yapı Kredi Kültür Merkezi'nde bir sikke sergisinde teşhir edilmiştir.

Tarihçiler bize H. 823 (M. 1420) yılında İlyas Beğin ölümünden sonra iki oğlunun, Leys ve Ahmed'in birlikte hüküm sürdüğünü söylemektedir. Ancak, o zaman basılan akçelerde yalnızca Leys'in adı görülmektedir. British Museum koleksiyonundaki 824 tarihli bir örnek, 1883 yılında Stanley Lane-Poole tarafından yayınlanmıştır. Tanınmış Türk nümizmat merhum Cüneyt Ölçer'in 1988'de yayınladığı Leys'in sikkeleri hakkındaki önemli makalesinde belirttiği üzere benzer bir örnek de kendi koleksiyonunda yer almaktaydı. Bu akçelerde "Mehmed oğlu İlyas oğlu Leys" ibaresi yer almaktadır (Figür 2). Cüneyt Ölçer, 823 tarihli ve benzer bir ibare taşıyan, ancak Leys'in adının tuğra formunda verildiği bir akçeyi de tanıtmış ve tartışmıştır.

Figür 1'deki akçede de hükümdarın adı ön yüzde tuğra formunda verilmiştir ancak bu örnek, Ölçer'in tanımladığı örnekten farklı olup tuğrasının Üveys bin İlyas Han olarak deneme okuması yapılmıştır. İki yıl sonra (H. 825) basılmış olan bu akçede baba adına eklenmiş bir Han ünvanı görülmektedir. Bu tür akçeler, Menteşe toprağının

A MENTEŞE COIN STRUCK IN A.H. 825 IN THE NAME OF A SON OF İLYAS BEĞ

KENNETH MACKENZIE

The *akçe* (dirham) illustrated in figure 1 is inscribed with the name (Ü)veys in the form of a *tuğra* on the obverse, and it is dated 825 on the reverse.

Some historians have mentioned Üveys as a son of İlyas b. Mehmed, a ruler of Menteşe after the lands had been restored to the beylik by Timur in A.H. 804/5 (A.D. 1401/2). Nevertheless, İlyas had been forced to accept the suzerainty of the Ottoman sultan Mehmed I, as evidenced numismatically by a coin struck in both their names with the date 818. A specimen of such an *akçe* was published by Şerafettin Erel, and a partially struck specimen was displayed by the Yapı Kredi Cultural Center in a 1994 coin exhibition.

Historians inform us that the two sons of İlyas, Leys and Ahmed, ruled jointly in Menteşe after the death of their father in A.H. 823 (A.D. 1420). However, only the name of Leys appears on *akçes* struck at that time. A specimen dated 824 (held in the British Museum collection) was published in 1883 by Stanley Lane-Poole, and a similar specimen was in the collection of the late well-known Turkish numismatist Cüneyt Ölçer, as noted in his important article on the coins of Leys, published in 1988. These *akçes* are inscribed "Leys son of İlyas son of Mehmed" (figure 2). Cüneyt Ölçer also discussed and illustrated an *akçe* with a similar inscription dated 823, but Leys' name was in the shape of a *tuğra*.

The *akçe* in figure 1 also bears the ruler's name on the obverse in *tuğra* form, but it differs from the specimen described by Ölçer and its *tuğra* is tentatively read as Üveys bin İlyas Han. This *akçe*, struck two years later (A.H. 825), has the princely title of *Han* (Khan) added to the patronymic. Such *akçes* could have been in circulation up to A.H. 827 (A.D. 1424) when the Menteşe lands

H. 827 (M. 1424)'de Sultan II. Murad tarafından Osmanlı İmparatorluğunun bir sancağı haline getirilmesine kadar kullanımda olabilirdi. Kimi tarihçilere göre şehzadeler Leys ve Ahmed bir kez daha hapsedilmiştir.

Üveys adı üzerinde inceleme yapılırken çeşitli yayınlardaki ifadelere bakılabilir. Örneğin, British Museum sikkeler kataloğunda Lane-Poole, "Menteşe Emirleri" başlığı altında dört hükümdar listeler ve H. 824 tarihinde dördüncü hükümdarın "(Leyth), Ahmad ve Öweys" olduğunu bildirir. Tevhid ise kataloğunda "Layth ve Ahmad" adlarını verir ve Üveys'in adının yanına bir de soru işareti koyar.

E. Zambaur'un, İslam tarihi için önemli, soy kütükleri ve kronoloji el kitabında İlyas'ın üç oğlu ve bir kızı olduğu belirtilmektedir: "Laic (Layth)" yedinci hükümdar olarak verilmiş, ve -hiç bir yorumda bulunulmaksızın- kardeşler "Ahmad ve Uvais", kızkardeşleri "Fatima" ile birlikte listelenmiştir.

Büyük Türk tarihçi İ.H. Uzunçarşılı kendi hazırladığı soy kütüklerinde ise "Ahmad ve Layth (Üveys)"i birlikte hüküm sürmüş olarak gösterir. Ancak Paul Wittek ve Cüneyt Ölçer, Üveys'i ayrı bir hükümdar olarak göstermezler.

Olasılıkla C. Ender ve G. Kürkman, son yıllarda kamu ve özel koleksiyonlarda bulmuş oldukları ve Figür 1'dekine benzer akçeleri, Ege Beylikleri sikkeleri hakkında hazırlık aşamasındaki yayınlarında tartışacaklardır. Böylesi bir sikke, bir kısmı Yapı Kredi Bankasına geçen Cüneyt Ölçer koleksiyonunda (no.5858) olabilirdi (Figür 3).

Tuğraların yanlış okunması sonucu bu döneme ait bazı akçelerin hatalı yorumlandığını burada belirtmek gerekir. Lane-Poole bir akçeyi, Saruhan Oğullarından Omar b. İlyas'a; Wittek ise aynı sikkeyi Leys'in kardeşi Ahmed'e atfetmiştir. Erel de "hatalı" sikkeyle sorun yaşamış ve arka yüzdeki 568 tarihinin usta hatası olup, 765'in olduğunu düşünüp Saruhan'a atfetmiştir. Erel'in görsel malzemesi yalnızca bir çizim olmasına karşın şanslıyız ki, benzer bir "hata" örneği özel bir koleksiyonda olup burada Figür 4'te gösterilmiştir.

Figür 1'deki (kendi koleksiyonunda bulunan) sikkeyi incelememe ve bu deneme yazısını yazmama izin veren Dr. Hans Wilski'ye teşekkür etmek istiyorum.

were finally annexed by Sultan Murad II, becoming a sanjak of the Ottoman Empire. According to some historians the two princes Leys and Ahmed were imprisoned once again.

One can refer to statements in various publications when considering the name Üveys. For instance, Lane-Poole in his catalogue of coins in the British Museum lists four rulers under the heading "Ameers of Menteshe", and indicates that the fourth ruler was "(Leyth), Ahmad and Öweys", with the date A.H. 824. Tevhid in his catalogue shows "Layth and Ahmad" with a question mark next to the name Üveys.

In E. Zambaur's important genealogical and chronological manual for Islamic history, İlyas is shown to have three sons and a daughter: "Laic (Layth)" is noted as the seventh ruler, and—without comment—the brothers "Ahmad and Uvais" along with the sister "Fatima" are listed.

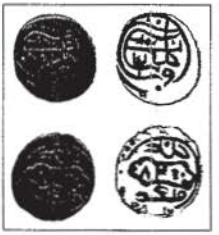
The great Turkish historian İ. H. Uzunçarşılı indicates "Ahmad and Layth (Üveys)" as joint rulers in his genealogical table. Paul Wittek and Cüneyt Ölçer, however, fail to mention Üveys as another ruler.

It is possible that the authors C. Ender and G. Kürkman in their forthcoming work on Aegean beylik coinage will discuss *akçes* similar to that pictured in figure 1, which they must have found in various public and private collections in recent years. One such coin was in the collection of Cüneyt Ölçer (no. 5858, figure 3), part of which was acquired by the Yapı Kredi Bank.

It is worth mentioning that certain *akçes* of this period have been wrongly attributed because of misreading of *tuğras*. Lane-Poole attributed one *akçe* to Omar b. İlyas of the Saruhan Oğulları, and Wittek decided that the same coin belonged to Ahmed (Leys' brother). Erel also had a problem with an "error" coin, attributing it to the Saruhan, assuming that the date 568 on the reverse must be an engraver's error for 765. His illustration is simply a drawing, but fortunately a similar "error" specimen is in a private collection and is illustrated here in figure 4.

I wish to thank Dr. Hans Wilski for permitting me to examine the coin (from his collection) in figure 1 to offer this tentative attribution.

Figür 1

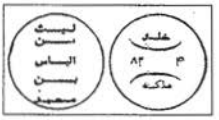
Akçe (dirhem), 15 mm, 0.772 g, Hicri 825, darphane adı yok

Ön yüz: *(Ü)veys bin İlyas Han* (tuğra formunda)

Arka yüz: *Khallada/ 825* (kartuş içinde)/ *Mulkahu*

(Not: "Han" ünvanı bu Menteşe sikkesi için olağan dışıdır ve (deneme olarak) oğula değil babaya ait olduğu düşünülmektedir).

Figür 2

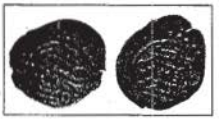

Layth bin İlyas, Akçe, 13 mm, 0.73 g, Hicri 824, darphane adı yok

British Museum koleksiyonundaki 62 numaralı sikkenin ön yüz ve arka yüz lejandları

(Not: İlyas'ın baba adı eklenmiş ve "4" rakamı Fars/Pers/İran stilinde işlenmiştir.)

Figür 3

Akçe, 12.5/14.5 mm, 0.74 g, Hicri 825, darphane adı yok (büyütülmüş resim)

Bu yayınlanmamış sikke aslında Cüneyt Ölçer koleksiyonunda idi (no. 5858). Ön yüzdeki tuğra, Figür 1'de gösterilenden biraz farklıdır.

Figür 4

Akçe, 12/14.5 mm, 0.77 g, tarihi yanlış işlenmiş, darphane adı yok

Ş. Erel'in tanımladığı yanlış tarihli sikkeye benzer bir örneğin büyütülmüş resmi (özel koleksiyon, İstanbul).

Figure 1

Akçe (dirham), 15 mm., 0.772 gr., A.H. 825, No mint name

Obverse: *(Ü)veys bin İlyas Han* (*tuğra* form)

Reverse: *Khallada / 825* (in cartouche) / *Mulkahu*

(Note: the princely title of *Han* is unusual for this Menteşe coin, and is assumed (tentatively) to refer to the father and not to the son.)

Figure 2

Layth bin İlyas, *Akçe*, 13 mm., 0.73 gr., A.H. 824, No mint name

The obverse and reverse legends on coin no. 62 in the British Museum collection.

(Note: İlyas's father's name is included, and the numeral "4" is engraved in the Persian style.)

Figure 3

Akçe, 12.5 / 14.5 mm., 0.74 gr., A.H. 825, No mint name (Photo enlarged)
This unpublished *akçe* was originally in the collection of Cüneyt Ölçer (no. 5858). The *tuğra* on the obverse is slightly different than that on the coin illustrated in figure 1.

Figure 4

Akçe, 12 / 14.5 mm., 0.77 gr., Date wrongly engraved, No mint name

An enlarged photo of a coin similar to the one described by Ş. Erel with the date wrongly inscribed (private collection, Istanbul).

Referanslar /References

Erel, Şerafettin, *Nadir Bir Sikke* (Vol 2), 1967, İstanbul.

Şetürk, Şennur and Johnson, Brian, *Yapı Kredi Coin Collection Exhibitions Volume 3*, 1994, İstanbul.

Lane-Poole, Stanley, *Coins of the Turks in the British Museum* (Vol. 8), 1883, London.

Tevhid, A., *Catalogue of Old Islamic Coins* (Part 4 of *Meskukat-i Kadime-i İslamiye Kataloğu*, 1321) İstanbul.

Zambaur, E., *Manuel de Genealogie et de Chronologie pour l'Histoire de l'Islam*, 1955, Bad Pyrmont.

Uzunçarşılı, I. H., *Anadolu Beylikleri*, 1969, Ankara.

Wittek, Paul, Das Furstentum Mentesche (Heft 2), 1934, İstanbul

Ölçer Cüneyt, "Menteşe Beyi İlyas oğlu Leys'in 823 Tarihli Akçeleri", *Türk Nümismatik Derneği'nin 20. Kuruluş Yılında İbrahim Artuk'a Armağan*, 1988, İstanbul.

Ender, C. ve Kürkman G. *Aegean Beylik Coinage* (in preparation since 1998), Eren, İstanbul.

General reference: Mercil, E., Menteshe article in Encyclopedia of Islam (Vol. 8.), 1993, Leiden.